

У СВІТ ЗА ПІСНЯМИ...
До 100-річчя Григорія Нудьги

Свою ювілейну сільветку почну з вірша «Далекі птиці», що його присвятив Григорію Антоновичу Нудьзі ще коли він жив – 1993 року. А точніше – коли у Львові, в Товаристві охорони пам'яток історії і культури, відзначали його 80-ліття...

*Боліло серце...
У світи далекі,
узявши спомин рідної світлиці,
лишаючи побоїщ димний клекіт,
пісень летіли
ненаглядні птиці, –
і там сідали, де розкішні пави,
а чи фламінго, що не знають стужі.
Ковбоя з прерій кликали до слави,
туземцям дивним веселили душі.
Ширяли там, де бій...
де карнавали,
нам звоювали і краї, і раси...*

*А Ви їх дальні гнізда розшукали
і відпитали їх сліди-адреси –
і стало веселіше у світлиці,
зникли наші бідкання огульні.
Б'ють громовиці...
Але наші птиці
і у чужих світах не безпритульні.*

*Утіхою засяло Ваше тіло,
струснувши втому і зажуру пізню.
І серце вже Вас більше не боліло –
воно само перетворилось в пісню.*

Цей вірш – алюзія, відгук на книгу Григорія Нудьги «Українська пісня в світі», яка 1989 року вийшла в світ у видавництві «Музична Україна» з місткою (як завжди) передмовою Дмитра Павличка.

Ця книга була подією в культурному житті України. Адже автор вперше простежив шляхи нашої пісні далеко за межами Батьківщини. Ось їхні «сліди-адреси», які подаю відповідно до змісту книги: Польща, Чехія і Словаччина, Болгарія, Югославія, Румунія, Німеччина, Угорщина, Австрія, Швейцарія, Бельгія, Нідерланди (Голландія), Англія, Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Данія, Швеція, Фінляндія, США, Канада, Мексика, Куба, Бразилія, Австралія, Японія, Африканський континент...

Вже самий перелік країн свідчить про небувалий досі засяг дослідницьких пошуків ученого-патріота, фольклориста, літературознавця та культуролога. Візьмемо Сполучені Штати Америки. Там уже 1815 року виконували пісню «Їхав козак за Дунай...» Вона звучить і в Німеччині, але вже як пісня німецька (її співали вояки, котрі билися з Наполеоном); її співають і в обробці славетного Бетховена...

Тоді я ще не знав про поневіряння цієї потужної праці, про те, що вона сімнадцять літ чекала на опублікування. Ще 1972 року Нудьга подав її до видавництва. Перші дві рецензії були негативні. «В одному місці рукопису, – зізнавався автор, – сподіваючись обдурити начальство, я залишив слова про те, що італійський вчений такий-то в журналі такому-то пише: «Україна – висококультурна, має багату літературу, особливо – пісню, але вона зробила велику помилку, об'єднавшись із Росією». Цього було досить, щоб рукопис викинути з плану видання.

І тут на захист виступила «Літературна Україна». Нудьга викреслив «крамолу» і вдруге подав книжку до видавництва. Почалося закрите внутрішнє рецензування...Всього надійшла 31 (!) рецензія – і,

на подив видавців тієї ж таки «Музичної України», усі, опріч однієї, були назагал позитивними. І 1989 року, вже в період «перебудови», книжку надрукували. Але... в скороченому варіанті: з 1250 сторінок прибрали 700!

Р. С. Григорій Антонович пішов з життя 14 березня 1994 року. А вже через три роки, 1997-го, Інститут народознавства АН України видав його працю «Українська дума і пісня в світі. Книга I» (424 с.) з передмовою професора Романа Кирчіва. Наступного року з'явилася «книга II» цієї ж праці обсягом 507 сторінок. Окремою книжкою вийшов і пропущений передніше розділ п. н. «У колі світової культури» (2006 р., 440 с.).

Вслід за українцями, які студіювали в середньовічних університетах Європи

Історія українських пісень, їх походження (адже пісні створювали конкретні автори, а народ вибирав серед них найдосконаліші), географія їхнього поширення – головний напрям досліджень Нудьги. Цей напрямок відображає і монографія про творця пісні «Їхав козак за Дунай» Семена Климовського «Козак, філософ, поет», яку 1999 р. видав Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Другий напрям теж вписує Україну у світовий часопростір. Це розповідь про середньовічні університети Європи та навчання в них – у XIV–XVIII століттях – вихідців з різних земель України, причому і Лівобережної¹.

Від цього дослідження теж неможливо відірватися. Ми довідуємось про те, як наші країни в Падуанському університеті, зокрема брати Юрій і Криштоф Збараські, у 1592–1610 роках ходили на лекції Галілео Галілея, навіть відвідували його вдома; як окремі з них мешкали в оселі протестанта Лютера (скажімо, Станіслав Оріховський, котрий студіював у Віттенберзькому університеті);

¹ Див.: Нудьга Г. Перші магістри і доктори // Не бійся смерті / Григорій Нудьга; вступ. стаття П. Загребельного. – К.: Рад. письменник, 1991.

як у Краківському університеті в різні роки навчалося аж шість студентів з прізвиськом «Тичина»...

Всього в Європі, починаючи від XII століття, діяло близько п'ятдесят університетів, в яких студіювали вихідці з українських теренів. Найдавніший виш – університет у Болоньї, заснований ще 1119 року, і в ньому у XIII сторіччі навчалось десять (!) тисяч студентів. 1481 року ректором цього престижного університету був Юрій Котермак з Дрогобича, доктор медицини, перший українець, який надрукував у Римі – звісно, латиною – «Прогностичну оцінку біжучого 1483 року».

Цей, другий, напрям репрезентує і книга «Республіка козаків (Середньовічна Європа про Січ і козаків)», видана 1991 року Фондом духовного відродження ім. митрополита Андрея Шептицького.

І напрямом третій: про зародження літературознавчої думки в письменстві Київської Русі; про передмови і післямови в українській літературі XV–XVIII століть, а також про рідкісні книжкові пам'ятки XVI століття про Україну². Цей напрямок розширює повість-есе «Не бійся смерті» про трагічну долю поетів, які писали українською народною, – Івана Журавницького та його дружину Олену Копоть. У контексті третього напрямку цінним є і збірник «Слово і пісня», який вийшов у «Дніпрі» ще 1985 року з вимушеним «паровозом» – «Улюблена пісня В. І. Леніна».

Тобто діапазон наукових зацікавлень і пошукувань Григорія Нудьги надзвичайно глибокий та далекосяжний. Це, oprіч власних монографій, упорядкування і видання антологій, збірників, численних нарисів, статей, рецензій. 2007 року Львівський національний університет ім. І. Франка видав «Бібліобліографічний покажчик Григорія Нудьги», в якому зафіксовано 515 позицій (це вже другий «Покажчик»; перший вийшов 1988 р. з нагоди 75-ліття вченого).

Змістовну, ерудовану розвідку до «Покажчика» 2007 року про вибоїсті життєві дороги вченого написав голова правління

² Див.: Нудьга Г. На літературних шляхах / Г. А. Нудьга. – К. : Дніпро, 1990.

Фундації імені Григорія Нудьги Анатолій Бурдейний. «Покажчик» доповнюють «Мала автобіографія» та спогади – про Голодомор і Колиму – самого Григорія Антоновича (він мав намір написати спомини і про своє перебування на фронті у 1941–1942 роках, але не встиг). На тлі наявних спогадів вимальовується вражаюча мозаїка страдницького життя, вірніше – життя, Григорія Нудьги, який, незважаючи на вкрай неприхильні, а той ворожі суспільно-політичні умови, зумів рясно посіяти і зібрати такий щедрий урожай.

Козак, син козака

Після скасування царським урядом Гетьманщини (1764 р.) на території Чернігівщини й Полтавщини все одно ще довго – до 1917 року – існував окремий козацький стан зі своїми правами та привілеями. І з незатертою історичною пам'яттю та вільнолюбством.

Козацькою була й Артюхівка – село, що в Роменському повіті Полтавської губернії (тепер Сумська область). Воно нараховувало 450 дворів, а його мешканці самотужки обробляли по 4-5 гектарів землі. Тільки два чи три господарі мали понад 12 гектарів. Козак Антон Нудьга спершу мав усього півтора гектара, але після революції йому додали ще три з половиною – і він з дружиною Яриною, теж козачкою з дому Кулик, трудився, не покладаючи рук. Адже підросли діти. Серед них і Григорій, який прийшов на світ 21 січня 1913 року – за півтора року до Першої світової війни...

На цю війну призвали і Антона. Повернувся з двома пораненнями і двома медалями. Григорій невдовзі пішов в Артюхівці до початкової, відтак семирічної трудової школи у Глинську. Опісля подався до Гадяча, щоб навчатись у педагогічному технікумі. Після технікуму Григорій 1931 року повернувся в Артюхівку вчителювати, оскільки в селі відкрили семирічну школу, до якої записалось 500 дітей. Приміщень бракувало, тому навчання провадили у дві зміни. Григорій провадив уроки української (а також

німецької) мови та літератури, а через місяць його призначили директором.

Проте радість з нового призначення була нетривкою. В селі панував неспокій. У 1929–1930 роках 43-х найпрацьовитіших господарів звинуватили у приналежності до Спілки визволення України – і вивезли невідь-куди... В село внадились уповноважені. Почалась суцільна «викачка» хліба.

Про ці страшні часи Григорій Нудьга пристрасно, з невимовним боєм і гнівом розповів у спогадах «Цар-голод», що їх 1993 року оприлюднив журнал «Київ», № 2-3. «У листопаді і особливо в грудні 1932 року стало цілком зрозуміло, що Цар-голод уже почав своє страшне смертельне діло...» Тим-то в молодого вчителя заройлась думка їхати до голови ВУЦВК Г. Петровського, так званого «всукраїнського старости», і розповісти про непосильні для селян плани хлібозаготівель, які, за його підрахунками, можна виконати хіба що за чотири роки.

Григорій обміркував цю справу з головою сільради, потім ще з двома односельцями – і всі четверо потайки виїхали спершу до Ромен, яке було окружним центром. І подалися на прийом до Білого, який заступав у Ромнах Петровського. «Він попросив нас сісти. Я подав йому листа від громадян села. Прочитав уважно від початку до кінця, довго не підводив голови, щось думав, нарешті звів очі на нас і стиха промовив: «Знаєте що? Їдьте додому та не кажіть навіть, що були у мене».

Голова Білий виявився розуміючим, але безсилим у тих нелюдських умовах керівником. 1937 року його розстріляли. А 1939-го – і Власа Чубара, голову Раднаркому УРСР: через декілька днів після Нудьги він прибув до Ромен, щоб посилити викачку хліба, – і уповноважених в Артюхівці стало ще більше. «Хліб, усе їстівне викачували безжально, незважаючи на плач дітей, жінок, на припухлі селянські обличчя».

Обчистили й хату Нудьги. Щоб не вмерти з голоду, збирали в лісі дикі киследи, жолуді, груші... Відтак Григорій поїхав до Києва і в крамниці «Торгсін» на Басарабці за дві батькові срібні медалі з війни отримав дві хлібини, за мамині золоті сережки – чотири (вона дала на продаж ще і свій срібний хрестик). Вчительський

пайок борошна (12 кілограмів на місяць) змішували з липовою корою та розмеленими жолудями і варили...

Отак і вижили. Настав червень 1933-го. Половину села вимерло. Помер і батько Антон. Григорію не могли простити його поїздки до Білого, і він заявив прилюдно, що вибирається до Москви; а насправді подався до Харкова, вступив у тамтешній університет. А з перенесенням столиці до Києва (1934-го) продовжив студії в університеті Київському.

Перші друзі і перші недруги

Як і в Харкові, так і в Києві не було вже того піднесення, що передніше, коли буяла віра в «загірню комуну». Добровільно пішли з життя Микола Скрипник, а перед тим Микола Хвильовий. Григорій змалював вигляд його могили в Харкові, а коли її знесли – малюнок залишився єдиним автентичним зображенням місця, де спочивав видатний чарівник слова. 1934-го «чорний ворон» забрав у небуття цілу групу визначних письменників. Невдовзі вони були розстріляні.

На «волі» (в Харкові) Григорій відвідував вистави театру Леся Курбаса «Березіль»; тут залишались улюблені викладачі Григорія: Л. Булаховський, М. Наконечний, в Києві – А. Кримський, О. Білецький, А. Хвиля, М. Грунський, С. Савченко, С. Маслов... «Найбільше зацікавили роботи М. Зерова, А. Шамрая, П. Филиповича, а з давніших – В. Перетца своїми багатствами фактів, знанням джерел. Тоді обрав за принцип: для дослідника знання джерел і фактів – основне». Тим-то зблизився з П. Поповим, позаяк той підтримував його спроби наукових досліджень.

І вже тоді Григорій опублікував у журналі «Радянська література» (1935, № 2) статтю про кобзаря Івана Запороженка, підготував обширну наукову розвідку «Пісні літературного походження в українському фольклорі», яку схвалив О. Білецький і яку пізніше надрукував журнал «Радянське літературознавство. Наукові записки» (1940, кн. 5-6, с. 155–192). Це призвело до того, що Григорія, ще студента, запросили до Інституту

фольклору Академії наук УРСР на посаду молодшого наукового співробітника. Поєднавав працю з навчанням (трудився в дві зміни). І розширював коло знайомств, що підтримувало його на душі.

Загалом продовж життя Нудьзі таланило на порядних людей. Серед них кобзарі О. Вересай, Є. Адамцевич – єдиний, хто зберіг для нас «Запорозький марш», вчені і письменники М. Возняк, Ф. Колесса, П. Тичина, В. Сосюра, М. Рильський, М. Стельмах, Т. Масенко (написав про нього окрему біографію), А. Дімаров, Л. Вишеславський, пізніше В. Чорновіл, В. Симоненко, Р. Братунь, співачка Ніна Матвієнко...

До виняткових знайомців, ще в роки дитинства Нудьги, належав його земляк Григорій Вашкевич (1837-1923), який колись дописував до «Киевской старины», приятелював з М. Костомаровим, видавав з ним у Петербурзі Шевченкового «Кобзаря» (1867), зустрічався з Тарасом Григоровичем, зберігав окремі автографи його творів, світлини і копію посмертної маски. Та коли Нудьга підготував для «Шевченківського словника» статтю-гасло про Вашкевича, – це був 1978 рік, – то прізвище Григорія Антоновича викреслили, і це боляче вразило його. Так само викреслювали його ім'я під багатьма іншими статтями.

Несправедливості почалися ще в студентські роки. Бо ж не тільки благородних людей він зустрічав. Ось порекомендував на роботу в Інститут фольклору двох своїх співмешканців у гуртожитку (Д. Кушніренко та І. Грицютенка), а ті невдовзі виступили в «Київській правді» з пасквілем «Викорінити рештки буржуазного націоналізму в Академії наук» – і Григорія звільнили. «Дякувати Богу, – казав він, – не розстріляли і дали закінчити університет».

Три втечі і три радості перед арештом

Отримавши диплом, Григорій на «відмінно» склав іспити до аспірантури, але його не зарахували, хоча півроку обіцяли... І він поїхав до Полтави, де з грудня 1938-го почав викладати

в педінституті українську мову. Його б і там не взяли на працю, та після арештів кафедри були порожні, мовників бракувало – і знання Нудьги знадобилися як ніколи. У Полтаві він підготував кандидатську дисертацію; в березні його взяли на перепідготовку, а в червні 1941-го він уже командував взводом.

Саме з цього періоду починаються його карколомні і страшні пригоди, про які можна написати детективний роман. Річ у тім, що влітку 1942 року 6 армія Південно-Західного фронту потрапила за Харковом в оточення – і лейтенант Нудьга опинився в полоні. Деякий час перебував на Холодній Горі біля Харкова, потім його вивезли до Полтави. Гарував на деревообробному заводі – і звідки зумів утекти. Згодом ще раз його забрала польова жандармерія, два тижні посидів за ґратами – і вдруге «пощастило вирватися». Втретє втік од німаків, як їх називали в Галичині, коли ті везли його в ешелоні до фатерланду.

І ось повернулась радянська влада. Після численних перевірок, підозр (адже радянські офіцери в полон не здаються) його у червні сорок четвертого відправили з маршовою ротою на фронт. Але у Львові, неподалік збірного пункту коло вокзалу, випадково зустрів знайомих науковців з Києва, які приїхали налагоджувати наукове життя у Львові, і вони домоглися того, що Нудьга, замість автомата, взяв у руки перо: його прийняли на працю у Львівське відділення Інституту літератури Академії наук.

Праця була приємною, адже поряд такі авторитети, як І. Крип'якевич, М. Возняк, Ф. Колесса... Філарет Колесса написав відгук на його дисертацію, Нудьга поїхав до Києва, 4 травня 1945-го зайшов до Рильського – і Максим Тадейович, у ту пору голова Спілки письменників України, написав записку директорові Укрвидаву з проханням включити працю вченого про пісні у темплан видаць. З цією запискою Нудьга зайнявся справою захисту дисертації, який було призначено на 10 травня. Якраз перед тим, 9 числа, народився син. Нудьга вирішив поїхати на день (неділю) до Львова, щоб у понеділок бути у Києві. Та перед входом на вокзал до нього підійшли троє невідомих і звеліли сісти з ними в машину. Це були енкаведисти...

За відмову доносити – на Колиму

Александр Солженіцин у книзі «Архіпелаг ГУЛАГ» описав різні «сценарії» раптових арештів невинних людей. Так посатанинськи підступно вчинили з Григорієм Нудьгою. Він, як уже знаємо, мав побачити щойно народженого сина, захистити дисертацію, зажеврїла надія видати книжку...Та замість цих трьох радостей – тюрма на вулиці Володимирській, допити, погрози (він відкинув усі звинувачення як абсурдні) і вирок лиховісної «тройки» за статтею 54, пункт 10: десять літ лагерів загального режиму, обмеження громадянських прав на три роки, конфіскація майна.

Засуд вислухав 8 серпня 1945-го в Полтаві, куди його спровадили з Києва через три місяці після арешту. Промовистий факт: Григорій занедужав, і його ізолювали в камері смертників. «Доглядач, що приносив мені «баланду», оглянувшись, запитав: «За що ж вас аж на смерть?» Коли ж довідався, що просто хворий, – полегшено зітхнув. Був фронтовик».

У Полтаві Григорій разом з іншими в'язнями (дармова рабська сила) споруджував маслозавод, потім – який парадокс! – відбудовував будинок НКВД. Раз у раз писав протести – і глухо. Та на початку сорок сьомого року до нього приїхав прокурор і сповістив, що Григорія невдовзі випустять на волю, бо переглянути його справу попросили М. Рильський, Ф. Колесса, В. Щурат і П. Попов. А наступного дня його відвідав інший гість – оперуповноважений МГБ. І запропонував «співпрацювати» з органами. «Як, – запитав обурений Нудьга, – за моє законне звільнення я повинен стати донощиком на тих, хто клопочеться про мою долю? Невже ви мене вважаєте за негідника?..» І – замість Львова – Нудьга опинився на Колімі.

Такі круті, несподівані повороти долі, гідні пера Шекспіра чи, принаймні, Варлама Шаламова. Власне, у згаданому «Бібліографічному покажчику» вміщено документальну розповідь Нудьги, яка не менш потрясає, ніж «Колымские рассказы» Шаламова чи «Сибірські новели» Бориса Антоненка-Давидовича.

За лагерем в одній долині було кладовище в'язнів.

Уся долина була засіяна кістками, які вода вимила з-під гальки й каміння. З усіх боків на мене страшно дивилися дуплами очей черепа і ніби кричали, а розкинуті навстіж кістляві руки (деякі ще з'єднані сухожиллям) – загрозливо хотіли схопити за горло, задушити». На могилах – ні хрестів, ні прізвищ, ані дат, лише дерев'яні стовпчики з прибитими дощинками, на яких номер, переважно шестизначний, – і все...

І от коли Нудьга зривав з кушів стланніка шпильки, з лагера за кількома по той бік долини викотилась тритонна вантажівка. Отже, необхідно було їхати через кладовище. Але зек-водій категорично відмовився вести машину далі: «Стріляйте – не поїду», і за кермо сів розлючений начальник служби нагляду. Тритонка рушила...

Як тільки вона виїхала на могилки, розмиті водами, як під машиною все заворушилося, затріщало: там, де колеса давили на руки, ноги мерців – там кістки вгрузали в землю – з тріскотом, хрускотом, а кінці кісток збоку підіймалися і мені здавалося, розлучені за порушений спокій, хотіли схопити машину за шини, за ресори, за гайки й болти, а слизькі черепа виповзали з-під гуми, підстрибували і ніби хотіли схопити машину своїми рештками білих зубів. Машина поїхала швидше і за нею у повітрі заскакали переломлені руки, ноги, страшно обурені й злопогрозливі черепа...

– Це я на тому світі, – подумав собі, – тільки там та ще й у царстві сатани таке можна побачити.

Але того ж дня, десь через десять хвилин, Григорій побачив протилежну картину, майже чудо. Він угленів величезне стадо оленів, що його вів у напрямку кладовища велетенський красень-олень з розкішними, як на зимових малюнках-пейзажах, рогами. За ним по дво-трьох в ряду, «як військові», величаво прямували інші олені. Та перед могильником вожак зупинився, понюхав повітря – і «піднявся на схил сопки, де не було кісток, але не було й стежки, витоптаної оленями, і пішов в обхід кладовища», хоча рухатись було неймовірно важко, всюди каміння, кущі... «Я спостеріг: ні один олень, ні одною ногою не ступив на людські кістки».

Дикі тварини виявились благородніші, ніж окремі види гомо сапієнс. «Вождь звірів не ступив навіть на мертву кістку людини, невинно убитої вождем людства».

Калинова сопілка

Треба мати винятково мужню вдачу, віру, надію, щоб після пережитого – побаченого й почутого – не зламатись, не розчаруватись у людях, а продовжувати жити, творчо трудитись, проглядати в прийдешнє.

Григорій Антонович Нудьга такий характер мав. Характер козацький. На Колимі він виконував дві норми, день йому зараховували за два, а тому через шість літ, у жовтні 1951 року, він повернувся в Україну. На початку 1952-го пощастило прописатись у містечку Винники, що під Львовом, і влаштуватись обліковцем на швейну фабрику. Винайняв половину порожньої хати, спав на соломі, накривався старим ватником. І писав листи до Москви, щоб зняли судимість, навіть їздив туди, зустрічався з сестрою Молотова, та марно.

І ось 1953 рік. Заходжу в цех нашої фабрики, аж усі робітники, власне, робітниці весело танцюють, узявшись попарно за руки. Настрій у всіх збуджений, веселий. Запитую, у чому справа, відповідають: «У нас обідній перерив!» Пішов у контору і там довідався: помер Сталін. Зрозумів, чому танцюють.

Аж після цього з Нудьги зняли судимість, видали паспорт. І навіть дозволили працювати в журналі «Жовтень», в якому три роки завідував відділом критики; працював в одній кімнаті з Дмитром Павличком та Григорієм Тютюнником, про якого пізніше написав теплий спомин. 1956 року захистив нарешті дисертацію, а в травні 1957-го директор Інституту суспільних наук АН УРСР зарахував Григорія Антоновича на посаду молодшого наукового співробітника.

В Інституті Нудьга пропрацював неповних 16 літ. Це був найбільш плідний творчий період, коли писав, розшукував раритети, листувався з фахівцями. Мав однодумців, хоч і значно молодших за віком, як-от Роман Кирчів, Любомир Сенік, Феодосій Стеблій, Микола Родько, Степан Трофимук, Марія Вальо... Але мав і противників. З нього не спустили ока кагебісти, партійний ідеолог області Маланчук, та й серед «колег» було чимало стукачів і явних

недоброзичливців, котрі до того ж заздрили Нудьзі як вченому і світлій, не заплямованій сервілізмом людині. Тому й рукописи у видавництвах, бувало, «губили» або відправляли на безнастанне рецензування, як у випадку з «Українською піснею в світі» (про що йшлося на початку цього есею).

Не вдавалося й підвищити Григорія Антоновича до становища старшого наукового спіробітника – справу блокували обком і КГБ. А коли Вчена рада таки зважилась перевести відомого вченого на таку посаду, то її тут же розпустили, а самого Нудьгу у вересні 1972-го, за півроку до пенсії, «скоротили»...

І все ж він, перебиваючись буквально хлібом й водою, Григорій Антонович працював, не покладаючи рук. Коли ж вийшла «Українська пісня в світі», то він отримав захоплені відгуки від Олеса Гончара, Олекси Ющенка, Петра Одарченка з США, російськомовного поета Леоніда Вишеславського. Леонід Миколайович, зокрема, писав (20 грудня 1989 р.): «Була б на те моя воля, я б уквітчав тебе пальмовим листям найвищого академіка. Та ти й так – великий вчений!»

Хіба це не справжнє визнання? Причому людей видатних, а не тих пігмеїв, які нічого вартісного не створили і давно канули в непам'ять; а якщо їх і згадують, то лишень як гонителів і пристосуванців...

Про визнання непроминальних заслуг Григорія Нудьги засвідчила і наукова конференція «Світові виміри української культури», яка відбулася у Львові 22 січня 2013-го. І головними організаторами якої були Анатолій Бурдейний та науковий працівник відділу української літератури Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича Данило Ільницький. Бо незабутній в Україні подвижник Григорій Нудьга, який своїми працями стверджував, що наша країна – це органічна частина Європи, теперішнього Європейського Союзу, до якого ми маємо вступити; що наша культура, наша пісня в світі – унікальні. Тим-то її так люблять різні народи.

Григорій Антонович Нудьга залишив нам і свою «Молитву», якою я і завершую цей есей:

Народе мій, калинова сопілка,
На дереві життя родюча гілка!
Пісні твої дивують здавна світ,
І душу всіх бентежить «Заповіт».

Чому ж сини твої, пригожі і здорові,
Цураються пісень своїх і мови?
Пошли нам, Боже, духу того й сили,
Щоб діти Україну, як себе, любили!
Щоб у містах і селах дзвеніло наше слово,
Яке разити ворога було б завжди готове!
Майбутність наша! Ждем тебе, як весну,
Ти збережи нам мову і пісні чудесні!
Могутньої нам єдності надай,
Щоб врятувати наш народ і рідний край.